

ÚVAHY O NAŠEJ SÚČASNOSTI

A. SIRÁCKY, Doba a myslenie. Pravda, Bratislava 1979, 214 strán.

Začiatkom tohto roku vyšla v nakladateľstve Pravda knižná publikácia akad. A. Siráckeho pod výstižným názvom *Doba a myslenie*. Ide o súbor štúdií a článkov, ktoré zachytávajú angažovaných ideovo-politickú a odbornú-filozofickú publicistiku autora z obdobia rokov 1972—1977.

Tematicky je práca členená do dvoch častí. Prvá je venovaná aktuálnym ideovo-politickým problémom rozvoja socialistickej spoločnosti, ako sú: dialektika vývoja našej spoločnosti v etape prekonávania krízového obdobia, revizionistických deformácií, vedúca úloha strany v etape budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti, historický význam februára 1948, podstata socialistickej revolúcie, ako ju teoreticky rozpracoval V. I. Lenin, vzťah vedy, ideológie a politiky, marxisticko-leninská koncepcia demokracie, slobody a práv človeka v konfrontácii s buržoáznymi názormi a pod.

Ako ukazuje práca, významné miesto v riešení zložitých a protirečivých javov rozvoja našej socialistickej spoločnosti v súčasnej etape pripadá spoločenským vedám. Podľa akad. Siráckeho v spoločenskovednom výskume je potrebné vyvarovať sa dvoch krajností — absolutizácii teoretických postupov, ktoré vyúsťujú do abstraktných špekulácií, koncepcií „čistej“ vedy a ktoré nijakým spôsobom nepomáhajú riešiť pálčivé otázky socialistickej výstavby a absolutizácii empirie, ktorá končí v opisnosti, schematickosti a registrácii „faktov“. Spoločenskovedný výskum musí byť tvori-

vou syntézou „racionálnej abstrakcie, tak ako ju chápal Marx, a empirického výskumu, v ktorom sa uplatňujú špecifické teoreticko-metodologické prostriedky jednotlivých spoločenských disciplín. Čo však je najdôležitejšie, to je dôsledné uplatnenie marxistickej, materialistickej dialektiky. „Nijaká kvantifikácia, meranie, sociometria, štatistika nezaručuje exaktnosť, ak sa vo výskume ostáva na rovine deskripcie a ak sa pritom zanedbávajú princípy a kategórie materialistickej dialektiky.“ (s. 14).

Pozoruhodný a podnetný je aj apel akad. Siráckeho na rozvinutie výskumu súčasného stavu a poslania našej robotníckej triedy. Všetky prevratné zmeny, ktorými prešla naša spoločnosť v krátkej etape budovania socializmu, sú výsledkom rozhodujúcej úlohy a aktivity robotníckej triedy a Komunistickej strany Československa v našom spoločenskom organizme. Pri plnení svojho historického poslania aj robotnícka trieda mení štruktúru. „V procese výstavby socializmu nadobúda robotnícka trieda nielen vyššiu kvalifikáciu, osvojuje si moderné spôsoby výroby, technológie, zdokonaľuje svoje inštitúcie, ale súčasne sa rozvíjajú aj jej odborné a všeobecné vedomosti a uplatňujú sa na všetkých úsekoch a stupňoch riadenia... V pracovnom procese sa rozvíjajú aj jej psychické a morálne kvality, rastie stupeň jej spoločenského vedomia a zodpovednosti.“ (s. 28). To všetko vyžaduje osobitný výskum, výskum skúseností a poznatkov zo závodov, diel-

ní, výskum pracovnej iniciatívy, formovania novej socialistickej kolektivity, nového morálneho profilu našich pracujúcich.

Pravda, proces formovania socialistickeho vedomia našich pracujúcich — ako píše akad. Sirácky — si nepredstavujeme ako idylu, ako cestu bez problémov, zákrut, protirečení a ťažkostí. Je síce evidentnou pravdou, že v socialistickej spoločnosti, v pracovnom úsilí, v kolektívoch na pracoviskách sa tvorí „nový socialistický charakter človeka“. Je však tiež pravdou, že vo vedomí našich ľudí stále ešte pretrvávajú malomeštiacke návyky, tradície a predsudky. „Tieto negatívne javy sú cudzie podstate a ideám socializmu. Pretrvávajú ako malomeštiacke koncepcie „konzumného spôsobu života“, ktoré v podobe „hmotárstva“, egoizmu, nezdravého individualizmu prenikajú do nášho rodinného a spoločenského života.“ (s. 61—62) Akad. Sirácky ich prilietavo označuje ako „sociálne choroby“, ako „poruchy socialistickeho vedomia“. (s. 62) Takéto konštatovanie však už dnes nestačí: možno očakávať, že práve akad. Sirácky ako teoretik i človek s bohatými životnými skúsenosťami, dlhé roky pozorne sledujúci pulz nášho dynamického rozvoja, prispeje k hlbšej analýze týchto neduhov socializmu, k odhaleniu ich objektívnych i subjektívnych zdrojov.

Druhú časť publikácie tvoria štúdie venované aktuálnym otázkam teórie marxizmu-leninizmu, najmä jej filozofickým aspektom. Autor ju uvádza výzvou „rozvíjať tvorivé vedecké diskusie, spory a názorové stretávania“ (s. 102), sám predkladá celú paletu vlastných postojov k problémom, ktoré dnes stoja v centre pozornosti nášho marxistického teoretického frontu. Je to predovšetkým otázka „miesta“ ideológie a svetonázoru v marxizme-leninizme, ďalej otázka vzťahu jedno-

tlivých spoločenských vied k „jadru marxizmu-leninizmu — k jeho trom historickým súčasťam“. V danej súvislosti akad. Sirácky podčiarkuje, že „nijaké spoločenské vedy nemôžu byť v určitej závislosti od marxizmu-leninizmu ako systému: nie je predsa možné, aby napríklad sociológia, historiografia, etika, sociálna psychológia a pedagogika boli vedami svojím obsahom, predmetom i metodológiou nezávislými od marxizmu-leninizmu“. (s. 98) Tento všeobecne platný poznatok má celý rad čiastkových aspektov, ktoré bude potrebné hlbšie preskúmať a špecifikovať. Týka sa to aj neustále živej problematiky vzťahu historického materializmu, marxistickej sociológie a vedeckého komunizmu, ktorej sám autor venuje pozornosť v obsiahlej štúdii *Hraničné problémy vnútri marxizmu-leninizmu*. Možno síce súhlasiť s jeho vlastným stanoviskom (pokiaľ ide o vzťah vedeckého komunizmu a marxistickej sociológie), podľa ktorého „nemá byť rozhodujúca „kompetencia“ jednej alebo druhej vednej disciplíny, ale dôležité je riešiť akýkoľvek spoločenský (politický, ekonomický, ideologický) problém z pozícií marxizmu-leninizmu, z triednych a straníckych aspektov“. (s. 118) Toto stanovisko sa však netýka špecifických stránok vzťahu spomínaných vedných disciplín, vymedzenia ich výskumnej „kompetencie“, o ktorú sa vedú spory.

Pre historika filozofie je obzvlášť zaujímavá stať venovaná dvadsaťpäťročnému rozvoju našej filozofie (od februára 1948), v ktorej sa akad. Sirácky zamýšľa nad kladmi a úspechmi tohto rozvoja, ale i nad nedostatkami, ktoré, ako píše, priniesli svoje „plody“ najmä v krízových rokoch. Príčiny nedostatkov, revizionistických deformácií v našej filozofii vidí v nerešpektovaní úzkej spätosti filozofie s praxou, s politikou a s potrebami